

MUGAYYEBÂT

3855; Abdülmecid Selim, "İlmü'l-ğayb", *el-Fe-tâva'l-İslâmiyye min Dâri'l-iftâ'i'l-Mısriyye* (nşr. Câdelhak Alî Câdelhak v.dğr.), Kahire 1402/1981, IV, 1361-1363; Bessâm Selâme, *el-İmân bi'l-ğayb*, Zerkâ / Ürdün 1403/1983, s. 36-37; Osman Cum'a Damîriyye, 'Âlemü'l-ğayb ve's-şehâde fi't-taşavvürü'l-İslâmî, Cidde 1410/1989, s. 85-105; Halis Albayrak, *Kur'an'da İnsan-Gayb İlişkisi*, İstanbul 1993, s. 140-141; İlyas Çelebi, *İslâm İnancında Gayb Problemi*, İstanbul 1996, s. 71-79.



İLYAS ÇELEBİ

MUGİRE b. ABDURRAHMAN

(مغيرة بن عبد الرحمن)

Ebû Hâşim Mugire b. Abdurrahmân
b. Hâris el-Mahzûmî
(ö. 186/802)

Mâlikî fakihî ve muhaddis.

124 (742) yılında doğdu. Dedesinin dedesi Ayyâş b. Ebû Rebîa ilk sahâbilerdendi. Babasından ve aralarında Yezîd b. Ebû Ubeyd, Muhammed b. Aclân, Abdullah b. Sâid ve Mâlik b. Enes'in bulunduğu muhaddislerden hadis rivayet etti. Kendisinden hadis rivayetinde bulunanlar içinde oğlu Ayyâş b. Mugire, İbrâhim b. Hamza ez-Zübeyrî, Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî, Ahmed b. Abede, Ebû Mus'ab ez-Zührî ve Ya'kûb b. Humeyd yer almaktadır. Hadîste sika olduğu belirtilen Mugire'ye Abbâsî Halifesi Hârûnürreşîd Medine kadılığını teklif etmişse de kendisi bunu kabul etmemiştir.

Mâlikî tabakat kitaplarında Süleyman b. Bilâl, Muhammed b. Dînâr el-Cühenî, Osman b. Kinâne, Abdülazîz b. Ebû Hâzim, Abdülazîz ed-Derâverdî ve Muhammed b. Mutarrif ile birlikte Mâlik'in ilk nesil Medineli öğrencileri arasında sayılmakla birlikte bunların Mâlik ile öğrencilik ilişkilerinin intisap düzeyinde olmadığı anlaşılmaktadır. Mugire gibi birçoğu, Mâlik'ten sonra ve Mâlik hayattayken Medine müftüleri arasında yer alan ve Medine çevresinde Mâlik'in dengi olarak bilinen bu isimlere Mâlikî fıkıh literatüründe neredeyse hiç atıf yapılmaması, kendilerine atıf yapılanlara da özellikle Mâlik'in değil Medine âlimlerinin rivayet ve görüşlerini nakleden râviler ve aynı zamanda kendilerine has görüşleri olan fakihler sıfatıyla yer verilmesi bunu teyit etmektedir. Nitekim Mâlik'ten sonra Medine fikhinin temsilcisi olarak, ders halkasının başına geçen Osman b. Kinâne dahil olmak üzere bu nesilden bir fakih değil bir sonraki nesilden Abdullah b. Nâfi' es-Sâiğ kabul edilmiştir (Kâdî İyâz, III, 130).

Yaş itibarıyla Mâlik'in akranı sayılan Mugire onunla aynı hocalardan ders almış, daha önce kendisine muhalefet etmekle birlikte Mâlik kendi ilim meclisini oluşturduktan sonra onun meclisine katılmaya başlamıştır (a.g.e., III, 4). Ancak Mâlik'in fikhî görüşlerinin rivayeti konusunda Medine Mâlikî ekolünün temsilcileri kabul edilen sonraki nesil fakihleri kadar katkıda bulunmamıştır. Bununla birlikte Medine Mâlikî ekolünün temsilcilerinden Mutarrif b. Abdullah el-Esam, Ebû Mus'ab ez-Zührî ve İbnü'l-Mâcişûn ile Mısır Mâlikî ekolünün önde gelenlerinden İbn Vehb'in istifade ettiği fakihler arasında yer almaktadır. Mugire b. Abdurrahman 22 Safer 186 (2 Mart 802) tarihinde vefat etti.

Mugire'nin Medine'de meşhur olan kitaplarından söz edilmektedir. Önce Mısır'a, oradan Kayrevan'a ve muhtemelen Endülüs'e ulaştığı ve Medine fukahası ile müelliflerine ait fikhî görüşleri bir araya getirdiği anlaşılan bu kitaplara (Muhammed b. Hâris el-Huşenî, s. 168; Kâdî İyâz, IV, 105; V, 111; Muranyî, s. 142, 165) Mâlikî mezhebi literatürünün oluşumunda Mâlik'in öğrencilerinden Mısırlı İbnü'l-Kâsım, İbn Vehb ve Eşheb el-Kaysî ya da Tunuslu İbn Ziyâd el-Absî'nin mesâil derlemeleri (semâât) gibi kaynak değeri atfedilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed b. Hâris el-Huşenî, *Tabakâtü 'ulemâ'i İfrîkiyye* (nşr. Muhammed b. Şeneb), Beyrut, ts. (Dârü'l-kitâbi'l-Lübânî), s. 168; İbn Abdülber en-Nemerî, *el-İntikâ'*, Kahire 1350, s. 53-54; Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medârik* (nşr. Abdülkâdir es-Sahrâvî), Rabat 1403/1983, III, 2-8, 130, 133, 229, 353; IV, 105; V, 111; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm: sene 181-190*, s. 410-411; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müğheb*, II, 343-344; İbn Kunfûz, *el-Vefeyât* (nşr. Âdil Nüveyhiz), Beyrut 1971, s. 148-149; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, X, 264-265; Mahlûf, *Şeceretü'n-nür*, I, 56; M. Muranyî, *Dirâsât fi meşâdiri'l-fikhî'l-Mâlikî* (trc. Ömer Sâbir Abdülcelîl v.dğr.), Beyrut 1409/1988, s. 142, 165; Ali Hakan Çavuşoğlu, *Irak Mâlikî Ekolü: III.-V./IX.-XI. yy.* (doktora tezi, 2004), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 24-25.



MEHMET ERDOĞAN

MUGİRE b. EBÜ ŞİHÂB

(مغيرة بن أبي شهاب)

Ebû Hâşim Mugire b. Ebî Şihâb Abdillâh
b. Amr el-Mahzûmî
(ö. 91/710)

Yedi kıraat imamından
İbn Âmir'in hocası
(bk. İBN ÂMİR).

MUGİRE b. NEVFEL

(مغيرة بن نوفل)

Ebû Yahyâ (Ebû Halime) Mugire
b. Nevfel b. el-Hâris b. Abdilmuttalib
b. Hâşim el-Kureşî
(ö. 50/670'ten sonra)

Sahâbî, Medine kadısı.

Hicretten önce Mekke'de dünyaya geldi; daha sonra Medine'de doğdu ve Hz. Peygamber'in vefatında altı yaşında olduğu da söylenir. Resûl-i Ekrem'in amcası Hâris b. Abdilmuttalib'in torunudur. Mugire'nin Hz. Osman zamanında Medine'de kadılık yaptığı bilinmektedir. Hz. Ali'nin safında Sıffîn Savaşı'na ve diğer muharebelere katıldı. Güçlü kuvvetli bir kişi olarak nitelendirilen Mugire, bazı rivayetlere göre Hz. Ali Kûfe'de İbn Mülcem'in saldırısına uğradığında kadife pelerini suikastının üzerine atıp daha fazla hamle yapmasını engellemiş ve ardından onu yere yıkarak zehirli kılıcını elinden düşürmüştür (Müberra, III, 1119; Mes'ûdî, II, 424; krş. *Dia*, XX, 220). Mugire, Hz. Ali'nin şehâdetinden sonra Hz. Hasan'ın yanında yer aldı ve Hasan Muâviye ile savaşmak üzere harekete geçtiğinde onu Kûfe'de idareci olarak bıraktı.

Mugire b. Nevfel, Hz. Ali'nin dul eşi Ümâme bint Ebû'l-Âs ile evlendi. Hz. Ali'nin yaralı yattığı sırada, Hz. Fâtıma'nın ölümünden sonra evlendiği bu eşini kendisinin ardından Muâviye b. Ebû Süfyân'ın almak isteyeceğini düşünerek yakın akrabaları olan Mugire'ye bizzat önerdiği veya eşine Mugire ile evlenmesi yolunda tavsiyede bulunduğu rivayet edilmektedir. Mugire'nin Ümâme'den Yahyâ isimli bir oğlu olmuş, ancak nesebi devam etmemiştir. Fakat Ümâme'nin bu kocasından çocuğu olmadığı da söylenir. Öte yandan Mugire'nin, 50 (670) yılında vefat eden Ümâme dışındaki hanımlarından Ebû Süfyân b. Hâris b. Abdilmuttalib'in torunu Âmine'den Ebû Süfyân adlı bir oğlu daha olmuş, ancak ondan da soyu devam etmemiştir. Diğer eşleri ve câriyelerinden ise birçok çocuğunun olduğu bilinmektedir. Mugire b. Nevfel kanalıyla Hz. Peygamber'den bir hadis rivayet edilmiştir; ayrıca onun mürsel olarak rivayette bulunduğu da söylenir.

BİBLİYOGRAFYA :

Abdürrezzâk es-San'ânî, *el-Muşannef* (nşr. Habîbürrahman el-A'zamî), Beyrut 1403/1983, VI, 201; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 22, 23; VIII, 40; Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî, *Nesebü Kureys*

(nşr. E. Lévi - Provençal), Kahire 1982, s. 86; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 127, 142; Belâzürî, *Ensâb*, III, 297; Müberred, *el-Kâmil* (nşr. M. Ahmed ed-Dâîf), Beyrut 1406/1986, III, 1119; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, VIII, 231; Mes'ûdî, *Mürûcü'z-zeheb* (Abdülhamîd), II, 424; İbn Hazm, *Cemhere*, s. 16, 70; İbnü'l-Esîr, *Üs-dü'l-gâbe*, V, 249-250; VII, 22; İbn Balabân, *el-İhsân fî takrîbi Şaḥîhi İbn Hibbân* (nşr. Şuayb el-Arnaût), Beyrut 1412/1991, XV, 89; İbn Hacer, *el-İşâbe*, III, 453, 454; VIII, 25, 26; Abdülmelik b. Hüseyin el-Âsîmî, *Semṭü'n-nücûmî'l-âvâli fî enbâ'i'l-evâli ve't-tevâli* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecûd - Ali M. Muavvaz), Beyrut 1419/1998, I, 505-507; Ethem Ruhi Fiğlali, "İbn Mülcem", *DİA*, XX, 220.



GÜLGÜN UYAR

MUGİRE b. SAİD el-İCLİ

(مغيرة بن سعيد العجلي)

Ebû Abdillâh Mugire b. Saîd el-İclî el-Becelî (ö. 119/737)

Aşırı Şii fırkalarından Mugirîyye'nin kurucusu (bk. GÂLİYYE).

MUGİRE b. ŞU'BE

(مغيرة بن شعبة)

Ebû İsâ (Ebû Abdillâh) Mugire b. Şu'be b. Ebî Âmir b. Mes'ûd es-Sekafî (ö. 50/670)

Sahâbi, Emevî devlet adamı.

600 yılı civarında Tâif'te doğdu; Sakif kabilesinin Ahlâf kolundandır. Rivayete göre, arkadaşlarından birkaçını sarhoş oldukları bir sırada öldürdüğü için Tâif'ten kaçmak zorunda kalmış ve Hudeybiye Antlaşması'ndan (6/628) bir süre önce Medine'ye gelerek İslâmîyet'i kabul etmiştir. Öldürdüğü kişilerin kan bedellerini Tâif'in önemli şahsiyetlerinden babasının amcası Urve b. Mes'ûd ödemiştir. Hudeybiye barış görüşmeleri sırasında Hz. Peygamber'in koruyuculuğunu yapan Mugire daha sonraki bütün gazvelerde bulundu. 9 (630) yılında Medine'ye gelen Tâif heyetinde yer alan akrabalarını evinde ağırladı. Tâif halkının İslâm'ı kabulüyle sonuçlanan görüşmelerin ardından Ebû Süfyân ile birlikte Tâif'teki Lât putunu yıkmakla görevlendirildi.

Mugire, Hz. Ebû Bekir döneminde Ridde savaşlarına katıldı ve Nuceyr üzerine gönderilen birliğin kumandanlığını yaptı. Ardından Müseylimetülkezzâb'a karşı düzenlenen Yemâne ve Suriye cephesindeki Yermük savaşlarında bulundu. Hz. Ömer

zamanında Kâdisiye Savaşı (15/636) öncesinde III. Yazdicerd'e gönderilen heyette yer aldı, ayrıca İran ordularının başkumandanı Rüstem ile çeşitli görüşmeler yaptı. 17 (638) yılında Basra valiliğine tayin edildi. Ancak bir süre sonra zina ettiği iddiası ile halife tarafından Medine'ye çağırıldı ve yapılan yargılama neticesinde iddia ispatlanamadığı için cezalandırılmadıysa da valilikten uzaklaştırıldı. Valiliği sırasında vilâyetin gelir ve giderlerini içeren bir defter tanzim etmişti. Hz. Ömer onun bu icraatını takdirle karşıladı ve divan teşkilâtının kurulmasında onu örnek aldı. Basra valiliğinin ardından tekrar Irak ve İran fetihlerine katılan Mugire, Nihâvend Savaşı (21/642) öncesindeki barış görüşmelerini yürüten heyete başkanlık yaptı. Ayrıca kumandanın şehid düşmesi durumunda yerini alacak yedeklerin üçüncüsü idi. Büyük bir zaferin kazanıldığı bu savaşta kumandanlık sırası ona gelmedi; ancak savaşın ardından emrindeki birliklerle Hemedan bölgesini ele geçirmeyi başardı.

21 (642) yılında Kûfe valiliğine getirilen Mugire, Medine'ye gitmesine izin verdiği hıristiyan kölesi Ebû Lü'lüe'nin ağır bir şekilde yaraladığı Hz. Ömer'in vefatına kadar görevinde kaldı ve bu esnada Azerbaycan'ı fethetti. Hz. Ömer, yerine seçilecek halifeye Sa'd b. Ebû Vakkâs'ı Kûfe valiliğine getirmesi vasiyetinde bulunduğu için Hz. Osman tarafından önce Kûfe valiliğinden, bir süre sonra da uhdesine verilmiş olan Azerbaycan ve İrmîniye valiliğinden alındı. Emevî Devleti'nin kuruluşuna kadar resmî bir göreve getirilmeyen Mugire'nin Hz. Osman'ı veya Hz. Ali'yi desteklediğini gösteren herhangi bir bilgi yoktur. Hz. Osman'ın şehid edildiği günlerde halife seçilen Hz. Ali'ye birtakım tavsiyelerde bulunmuş, fakat onun görüşlerini dikkate almaması üzerine muhaliflerine katılmak için Medine'den ayrılarak Mekke'ye gitmiştir.

Hakem Vak'ası'nda çağırılmadığı halde hakemlerin toplantısına katılan Mugire, Hz. Ali'nin şehid edilmesinin ardından Muâviye'nin yanında yer aldı ve rivayete göre onun ağzından mektup yazmak suretiyle o yılın hac emirliği görevini üstlendi. Aynı zamanda kayınbiraderi olan Muâviye adına Hz. Hasan'a giden elçilik heyetinde bulundu; daha sonra da Kûfe valiliğine getirildi (41/661). Bu görevi sırasında, Hz. Ali tarafından vali tayin edildiği Fars'ta direnmeyi sürdüren kendi kabilesinden Ziyâd b. Ebîh'in Ebû Süfyân'ın neşebine katılıp Muâviye'nin kardeşi ilân edilmesinde ve ardından Basra valiliğine

getirilmesinde büyük rol oynadı. Kûfe, o sıralarda Emevîler'in karşısında yer alan Hz. Ali taraftarlarının ve sürekli isyan halindeki Hâricîler'in en yoğun bulunduğu merkezdî, Mugire bu karışık şehirde müsamahakâr bir politika izlemeye çalıştı. Suriyeli askerlerle yenedemediği Hâricîler'in üzerine ekonomik ve siyasal baskılarla bunalttığı, önceden onlarla beraber savaşan Hz. Ali taraftarlarını gönderdi; böylece Müstevid b. Ulufe liderliğindeki Hâricî isyanını kanlı bir şekilde bastırıp isyancıların tamamına yakını ortadan kaldırdı (43/663).

Muhaliflere karşı ılımlı tutumu yüzünden tenkit ve şikâyetlere mâruz kalan Mugire, görevden alınacağını anlayınca halifeye oğlu Yazîd'i veliyaht yapmasını tavsiye ederek makamını korudu ve 50 (670) yılındaki veba salgınında ölünceye kadar görevinde kaldı. Kaynaklarda Mugire'nin bir gözünün kör olduğu belirtilir. Mugiretüre'y lakabıyla anılan Mugire hitâbetiyle ünlü kişiler arasında sayılır ve Araplar'ın dört dâhisinden biri kabul edilir. Mugire b. Şu'be Hz. Peygamber'in kâtiplerindendi; ondan 130'un üzerinde hadis nakletmiştir. Bu hadislerden dokuzu Buhârî ve Müslim'de yer almakta, biri sadece Buhârî'de, ikisi de sadece Müslim'de bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sire*?, II, 313-314, 483, 541-542; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 268-271, 313; II, 346-351; V, 34-35; VII, 7; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 20, 60, 106, 184, 302, 447; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 294-295; *el-İmâme ve's-siyâse*, I, 48-49, 142; Belâzürî, *Ensâb* (Zekkâr), XIII, 343-352; a.mlf., *Fütûh* (Fayda), bk. İndeks; Dineverî, *el-Aḥbârü'l-tuvâl*, s. 144; Ya'kûbî, *Târiḥ*, II, 156, 215; Taberî, *Târiḥ* (de Goeje), I, 1691-1692, 3070-3071, 3080-3084, 3103-3104; II, 19-20, 111-114, 173-174; İbn A'sem el-Kûfî, *el-Fütûh*, Beyrut 1406/1986, I, 421, 439; İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferid* (nşr. Müfid M. Kumeyha - Abdülmecîd et-Terhînî), Beyrut 1407/1987, I, 77-78; V, 269; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğâni*, VIII, 5848-5849; IX, 6417; İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, II, 488-489, 540-541; III, 77-79, 420-431; ayrıca bk. İndeks; Zehabî, *A'lâmü'n-nübelâ*, III, 21-30; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), VI, 197-199; H. Lammens, "Mugire", *İA*, VIII, 450-451.



İRFAN AYCAN

MUGİRİYYE

(المغيرية)

Mugire b. Saîd el-İclî'nin (ö. 119/737) görüşlerini benimseyen aşırı Şii fırkalarından (bk. GÂLİYYE).